

המלחמה בתלמון והסכם ג'דה

רס"נ יונה

הרקע הנודיני

בתום „ועידת הפיסגה“ הערבית השניה (באלכסנדריה, בראשית אוקטובר 1964) נשאר פייצל בקהיר עוד מספר ימים וניהל שיחות עם עבד אנ-נאצר על פתרון אפשרי לבעית תימן*. בתום דיוניהם פורסמה הודעה משותפת, לפיה הגיעו שני השליטים לכלל הסכם, למנוע התנגשויות בין כוחותיהם המוצבים בגבול שבין תימן לבין סעודיה ולהפעיל השפעתם על הצדדים היריבים בתימן, במטרה להביא להסדר של שלום. בכך הודה עבד אנ-נאצר לראשונה בפומבי בקיומו של המחנה המלוכני כצד בסכסוך וכבעל זכות להשתתף בדיונים ליישובו של סכסוך זה.

בעקבות ההסכם בין פייצל לבין עבד אנ-נאצר התכנסו נציגי המחנה המלוכני והמחנה הרפובליקני בעיר ארכוית שבסודאן והסכימו ביניהם על הפסקה כללית של הקרבות החל מיום ה' 18 בנובמבר 1964 ועל כינוס ועידה כלל-תימנית ב־23 בחדש זה לקביעת הסדרי השלום וצורת משטרה העתיד של תימן. ניסוחו הכללי והמעורפל של הסכם עקרוני זה העיד, כי שני הצדדים טרם הגיעו להסכם במספר נקודות מהותיות — במיוחד באשר לאופיו ולמהותו של המשטר שיכון בתימן והאישים שיעמדו בראשו — אך הביעו תקותם, שהסכמה כזו תושג בוועידה העתידה.

בסופו של דבר לא התכנסה אותה ועידה. המצרים התעקשו לשגר ל„ועידה הלאומית“ כנציגי המחנה הרפובליקני את

ב־24 באוגוסט 1965, בתום שיחות שנמשכו יומיים, פירסמו נשיא מצרים עבד אנ-נאצר ופייצל מלך סעודיה הודעה משותפת, אשר כונתה „הסכם ג'דה“ (עלישם עירי-הנמל בערב-הסעודית, בה הן נערכו). השיחות נועדו להביא לסיום הקרבות, הנמשכים בתימן מאז ההפיכה הרפובליקנית בראשותו של סלאל ב־26 בספיטמבר 1962, ולאפשר פינויו של חיל-המשלוח המצרי, המונה עתה כ־60 אלף חיילים.

ההסכם עורר הדים בעולם כולו. רבים, העוקבים אחר המאורעות במזרח-התיכון, שואלים עצמם, כמה שונה הסכם זה מהסכמים קודמים, שהתיימרו להשיג אותן מטרות; האמנם יש סיכויים שהפעם, שלא כבעבר, בכונת שני השליטים לקיים את ההסכם עליו חתמו? לנו בישראל עניין מיוחד בבדיקת ההסכם והשאלות המתעוררות בעקבותיו, שכן כתוצאה מן ההסכם עלול צבא-מצרים להתפנות ממשוימות בארצות רחוקות ולהתרכז בארצו — על כל המשמעותיות שבדבר לגבינו. בשלב הנוכחי אין בדינו תשובה הותכת וחד-משמעית לכל השאלות. מכל מקום, ניתן לנתח את האפשרויות השונות.

* סקירת האירועים בתימן עד למחצית השניה של שנת 1964 — ראה מאמרו של א' רבינוביץ, „מסע תימן המצרי“, „מערכות“ קס"ה, פברואר 1965, עמ' 26 ואילך.

ועידת ראשי השבטים התומכים ברפובליקה. מועידה זו יצאה הקריאה לשלום ולהידברות על בסיס המשך קיומה של הרפובליקה, כשסלאל ישמש נשיא בתפקיד יצוגי בלבד. כן קבעה ועידת ח'מר משלחת למדינות ערב השונות, להוציא את סעודיה, כדי להסביר את העמדה החדשה. כיון שקיום ממשלת נעמאן תלוי היה במצרים, הופנו תביעות המשלחת בעיקר כנגד סעודיה, שנדרשה להפסיק סיועה למלוכנים. אמנם דרישה לפינוי של חיל המשלוח מתימן לא יכלה לעלות במסיבות בהן הוקמה ממשלת נעמאן, אך עצם קריאתה למציאת הסדר לשלום עוררה הדים במדינות ערב ובמישור הבינלאומי הרחב, והלחץ על סעודיה גבר.

עדימהרה התברר למצרים, כי מסירת השלטון לידי נעמאן גורמת סיבוכים, בעיקר במישור הבינ-ערבי, בו נצטיירה ממשלתו כלאומית אמיתית. במדיניות הפנים לא הסתפק סלאל בתפקידים הייצוגיים שיועדו לו — והחל חותר לערעור מעמדו של נעמאן. בתמיכת מצרים הקים סלאל „מועצת הגנה עליונה“, בניגוד לרצונו של נעמאן. כשהביעה מצרים אי-רצון מהכללת מספר שרים בממשלה, אותם הציגה כנוטים ל„בעת“, העדיף נעמאן להתפטר, ועשה זאת בראשית יולי. מצרים התנגדה אמנם להקמת ממשלה צבאית כשאפת סלאל, אך את ראשות הממשלה הפקידה שוב בידי חסן אל-עמרי. הלה הרכיב ממשלה שהתבססה בעיקרה על קצינים מחוגו של סלאל, וכן על מספר אישים המייצגים את הקבוצה האזרחית המתונה. תומכי נעמאן הורחקו מהממשלה, וכן קבוצת ראשי השבטים, בעלי הכוח האמיתי ברפובליקה; צומצם גם מספרם של השרים השאפניים. ממשלת אל-עמרי ביטאה הפעם נקודת-שיא בהתפוררות המחנה הרפובליקני, בהיותה מיצגת פחות ממשלתו הקודמת, מינואר 1965, אשר כללה עדיין נציגים של ראשי השבטים.

רבים מתומכי נעמאן ברחו לסעודיה, ושם עלה בידי פייצל להפגישם עם נציגי המחנה המלוכני ועם קבוצת ראשי

נאמניהם בלבד, אף שנאמנים אלה נהנו מתמיכה מוגבלת במחנה זה; הועידה נתפוצצה עוד בטרם נתכנסה. מסתבר, כי בשבועות שחלפו מאז הדיונים בקהיר, שינו מנהיגיה של מצרים את הערכתם. הם החליטו, כי אבדן-היוקרה הכרוך בהסדר פשרה הוא מחיר יקר מדי, והעדיפו להוסיף לשבת בתימן, בעצמה מכסימלית, ובתקווה להשיג הכרעה צבאית או מדינית במרוצת הזמן. זו היתה הסיבה להתעקשותם בענין קביעת נציגי הרפובליקנים, בידעם היטב, כי נציגות-אמת לזרמים שבמחנה הרפובליקני ולכוחות השונים מהם הוא מורכב תבטא עמדה מנוגדת ביסודה לאינטרסים המדיניים של מצרים. ברם, עצם עובדת קיום משאומתן בין מצרים לבין סעודיה, הדיונים בארכיות, ולבסוף פיצוץ „הועידה הלאומית“, גרמו להתפוררות נוספת במחנה הרפובליקני, שכבר היה מפוצל ממילא. עתה עלו משקלם והשפעתם של נציגי ה„כוח השלישי“ שבקרב הרפובליקנים, שדגלו בהמשך קיום הרפובליקה ועם זאת תבעו לפנות את הצבא המצרי מתימן, ולו גם בהדרגה. פיצוץ „הועידה הלאומית“ והחלטתה של מצרים להישאר בתימן הביאו להתפטרות השרים הנאמנים עם „הכוח השלישי“ בממשלת גנרל חמוד אל-ג'אפי — ובכך גרמו להתפטרות הממשלה כולה. מאז הוחש תהליך ההתפוררות במחנה הרפובליקני.

את תפקיד הרכבת הממשלה החדשה הטילו המצרים על אחד מנאמניהם הקיצוניים — גנרל חסן אל-עמרי, סגן הנשיא וידימינו של עבדאללה אס-סלאל. אל-עמרי, הידוע בעמדתו האנטי-מלוכנית הקיצונית ובעמדתו החריפה נגד השאפניים, הרכיב ממשלה שעיקרה קציני צבא, בלי שתהיה לה תמיכה ממשית בקרב המחנה הרפובליקני. עצם קיומה של ממשלה זו נכון — יותר מכל ממשלה קודמת — על כידוני חיל-המשלוח המצרי. ברור מאליו, שהיא חסרה כל יכולת לאחד מחדש את המחנה הרפובליקני, ומה גם להגיע להידברות עם מנהיגי המחנה המלוכני על הסדר של שלום. אחד מסימני-הלואי לכשלון ממשלתו של אל-עמרי היה ערעור השליטה באיזור השאפני שבדרומה של תימן. התסיסה הפנימית גברה שם כדי כך, שהחלה להדאיג את המצרים; בעבר היה זה האיזור היחיד במדינה, בו לא התעוררה התנגדות פעילה נכרת לרפובליקה ולכוחות המצריים.

אנשי ה„כוח השלישי“ הציגו עצמם כאלטרנטיבה הן למשטר של סלאל והן לאימאמות, בראשות משפחת חמיד אד-דין. על בסיס זה החלו במאמציהם לקרב את השבטים המלוכנים ותומכי-הרפובליקה אלה אל אלה, במטרה למצוא פתרון פנימי לבצית תימן.

בכל זאת, בידעה, כי כל ממשלה רפובליקנית תהיה תלויה בהכרח בחיל-המשלוח, לא ראתה מצרים כל מניעה למינויו של אחד ממוחמד נעמאן — מנהיגם המוכר של השאפניים ואחד האישים הבולטים ב„כוח השלישי“ — כראש ממשלתה החדשה של תימן, בראשית אפריל 1965, תחת אל-עמרי, שהת-פטר מכל תפקידיו. ממשלתו של נעמאן כללה אישים מה„כוח השלישי“ ומספר ראשי-שבטים — על חשבון ייצוגם של נאמני-סלאל.

ממשלת נעמאן הביאה להרגעת-מה של התסיסה במחנה הרפובליקני והצליחה לכנס בראשית מאי, בעיירה ח'מר,



ח'מר
חסן אל-עמרי

הרקע הצבאי

סוף שנת 1964 עמד בסימן כשלונה של המתקפה המצרית בצפון-מערב תימן. האיזור הגובל בסעודיה, שהחלה באוגוסט בקול תרועה רמה, תוך כיסוי מכסימלי מצד העתונות והרדיו של מצרים. עיקר משימתה של המתקפה היה להשתלט על השטח ההררי הגובל עם סעודיה, ובכך לנתק את המלוכנים שבצפון תימן ובמרכזה מבסיסי האספקה שלהם בסעודיה; המשימה המשנית הייתה הדירה פנימה, אל מקום מושבו של האימאם אל-בדר, תפיסתו חי או לפחות הריגתו.

כשלוש המתקפה הוכיח שוב, כי אין ביכולת המצרים לדכא את התנגדות המלוכנים, על-אף עדיפות מוחלטת בנשק ובציוד ושליטה בלעדית באויר. עתה, כבעבר, הביאה הצלחת המלוכנים לשנינוי מידי בעמדתם של שבטים רבים, שנקטו קודם עמדה „נייטרלית“, ועתה החלו להתקומם באזורים שונים של תימן. סיוע מוגבר בנשק, באספקה ובזהב, שזרם למלוכנים מסעודיה, מנסיכות ביחאן ואפילו מאירן וכן ארגון מחדש של הנהגתם (הוקמה אפילו מעין „מפקדה עליונה מלוכנית“) על רקע ההצלחות באיזור הצפון-מערבי, הביאו, זה הפעם הראשונה, לניהול ברוזמני של המלחמה על-ידי המלוכנים באזורים שונים של תימן. הפעם התמשך לחץ זה והתמיד, למעשה, ברציפות מאז שלהי 1964, כשהוכרזה הפסקת-האש, ועד לחתימת ההסכם בג'דה בסוף אוגוסט 1965.

בסוף פברואר 1965 התקוממו שבטים אחדים בדרום-מזרח תימן והצליחו להשתלט על העיירה חריב, החולשת על הנהיב החשוב המוליך מנסיכות ביחאן לתוך תימן. במקביל השתלטו כוחות אחרים, לאחר קרב עז, על מעבר אל-חג'לה, הנמצא כעשרה ק"מ צפונית להרים, והחולש עליה ועל כל האיזור, המשתרע עד לגבול שבין תימן לבין ביחאן. המצרים ריכזו כוחות חי"ר גדולים, בסיוע טנקים ומטוסים, וערכו שורה של התקפות-נגד חזקות כדי להשתלט מחדש על מעבר אל-חג'לה. הקרבות נמשכו ימים מספר, ועל-אף האבידות הכבדות שנגרמו לכוחות המצריים התוקפים, עמד מעבר חג'לה ליפול לידיהם. אלא שהם נאלצו לסגת — משום שכמה עשרות ק"מ צפונה משם, במרכזו של איזור הג'ופ, התחוללה מערכה חדשה.

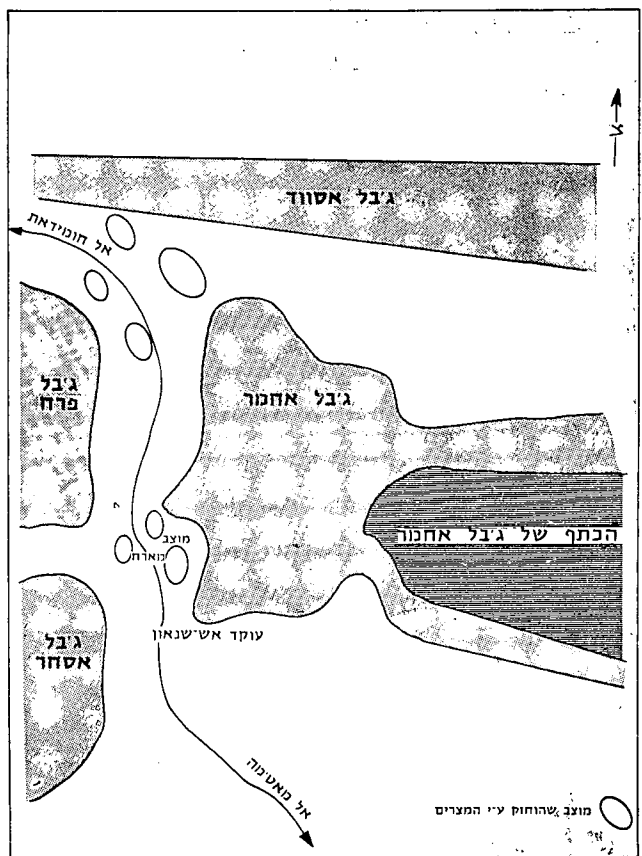
לאחר הכנות של מספר שבועות וריכוז כוחות גדולים במזרח של הג'ופ העליון, פתחו המלוכנים בסוף אפריל בהתקפה גדולה, ותוך יומיים הצליחו להשתלט על ג'בל אחמר ועל ג'בל אסחר שממולו — שני הרים החולשים על ואדי חומידאת, הוא ציר האספקה היחיד שבאיזור זה. בכך נותקו למעשה הכוחות המצריים שמדרום להרים אלה, והיה צורך לתספקם מן האויר. המצרים נאלצו לפנות שורה של מוצבים בואדי, שנועדו לאבטח את הציר, והתרכזו בשני מוצבים: חומידאת, צפונה לאיזור הניתוק — ואל-מאט'מה, מדרום לו. באמצע מאי פתחו המצרים בהתקפה עזה ממוצב חומידאת, ואמנם הצליחו לחזור ולהשתלט על ג'בל אסחר. אך ההתקפה על ג'בל אחמר, מכיוון אל-מאט'מה, הצליחה רק חלקית — ורובו של השטח נשאר בידי המלוכנים. לכאורה הצליחו אמנם המצרים לפתוח את הדרך, אך למעשה הוסיפו המלוכנים לשלוט באש על הציר מעמדותיהם שבג'בל אחמר; התנועה נתאפשרה רק לשיירות-אספקה גדולות ומוגנות היטב.

שבטים, שנמנו בעבר עם הרפובליקנים. כל אלה התכנסו בטאף שבסעודיה, ובתום שורה של דיונים סיכמו מצע משותף, המהווה פשרה בין העמדות השונות. עיקרי המצע: הקמת מועצת אימאמות כסמכות רוחנית ודתית עליונה; הקמת ממשלה מבצעת של-ממש — בלתי תלויה באימאמות; הקמת מועצה מחוקקת עצמית.

שלוש הן המשמעויות של הסכם טאף: הצרה נוספת של בסיס המשטר הפרו-מצרי בתימן — שכן קבוצת סלאל התיקשה עתה בגיוס תומכים אף מבין השבטים, שבעבר שיתפו עמה פעולה; כלפי חוץ — הבלטת העובדה שרוב תושבי תימן משתפים פעולה עם סעודיה; אישור לטיעונה של סעודיה, כי הדרך לפתרון בעית תימן היא הידברות התימנים בינם לבין עצמם.

עבר אנ-נאצר עמד במהרה על מידת התמוטטותו של משטר סלאל ועל הצלחתה של סעודיה בגיבוש מחנה מתנגדיו ובהפגשתם עם המלוכנים. כן השתכנע סופית, לנוכח ההתפתחות בזירה מאז ראשית 1963, כי אין לסכסוך התימני פתרון צבאי. ומכאן — השינוי שחל בעמדתו בחודשים יולי-אוגוסט. כלפי חוץ יצא אמנם באיומים של פעולה צבאית נגד סעודיה, אם לא תחדל מסיוע למלוכנים; אך עם זאת, אימץ לעצמו את הנוסחה של זכות הגדרה-עצמית לתימנים ואף רמז בפומבי על נכונותו לפנות צבאו תוך כמה חודשים, אם יימצא הסדר כלשהו. במקביל, שלח שליחים רמי-דרג לשיחות חשאיות עם פייצל, כדי להכין את הקרקע לפגישה אפשרית עם המלך הסעודי.

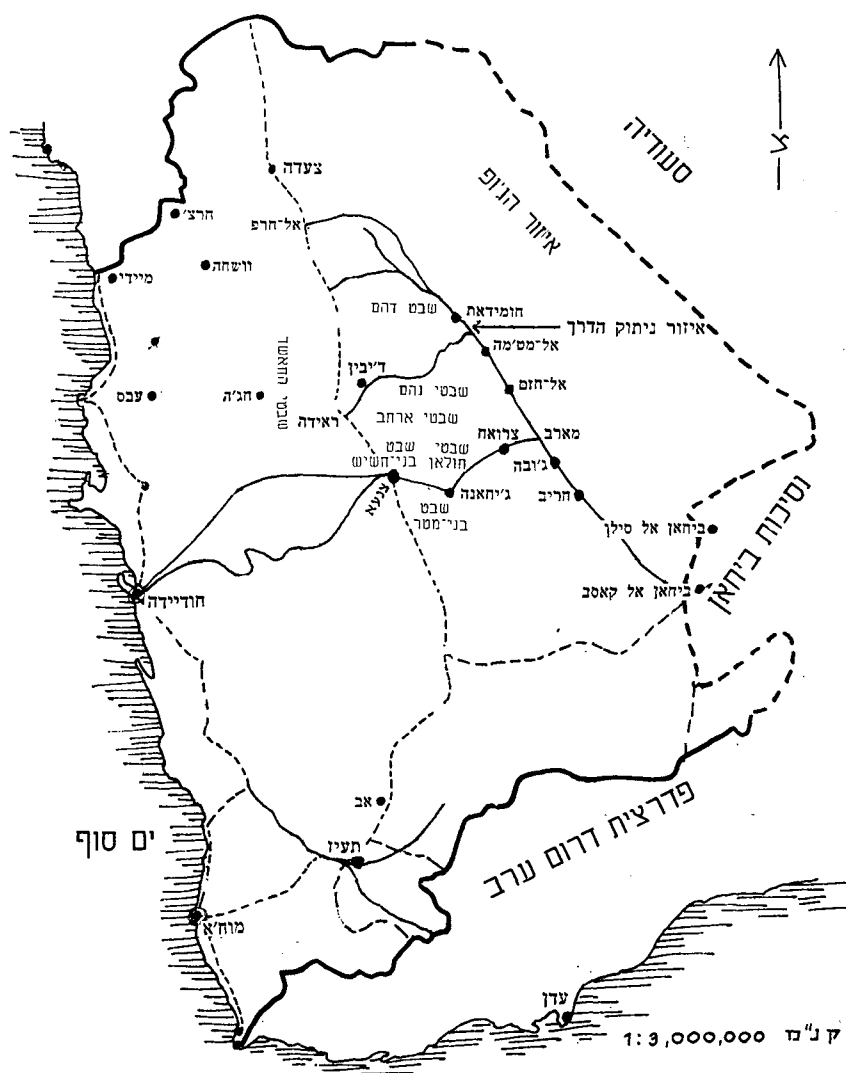
ציר האספקה המצרי בואדי חומידאת



הארץ. כשלונות המצרים והצלחות המ-
לוכנים הביאו, לראשונה מאז ההפיכה,
לתסיסה בקרב הקונפדרציה הגדולה של
שבטי החאשד, המרוכזים באיזור ההררי
במרכז תימן ובצפונה, דרכו עובר הכביש
צנעא-צעדה. בסוף יולי נמצא חלק
משבטים אלה על סף התקוממות, שמש-
מעותה המידית היתה יכולה להיות ניתור
קו מחדש של ציר צנעא-צעדה, אותו
הצליחו המצרים לפתוח בראשית 1964
אחרי קרבות קשים משך למעלה משנה
(לתסיסה בקרב שבטי החאשד הביא
גם סילוקו של מנהיג הקונפדרציה, השיח'
עבדאללה אל-אחמר, מהממשלה שהר-
כיב אל-עמרי ב-20 ביולי — על אף
נאמנותו המובהקת לרפובליקה ולמצרים
מאז הפיכת סלאל).

לסיכום: הממשל הרפובליקני עמד על
סף התמוטטות; ממשלתו החדשה של
אל-עמרי חסרה כל תמיכה במחנה הר-
פובליקני — וכל קיומה (והמשך קיום
המשטר הרפובליקני) מותנה היה בנו-
כחות חיל-המשלוח המצרי. קבוצות שו-
נות, שנמנו קודם עם המחנה הרפובלי-
קני, ניהלו מגעים עם מנהיגים מלוכניים
— ושני הצדדים הצליחו לעבד מעין מצע
לעתידה המדיני של תימן. תבוסת המצ-
רים, ביחוד בג'זף, ולחץ המלוכנים הגובר
באזורים נוספים, המחישו מחדש ובמשנה
תוקף, כי אין בכוחו של חיל-המשלוח
להביס את המלוכנים. אמנם כוח המלך
כנים אינו מספיק להתמודדות גלויה בצבא
המצרי וברור גם למנהיגי המלוכנים עצמם, שמבחינה צבאית
אין בכוחם לאלץ את המצרים לפנות את תימן. אך יש בכוחם
להמשיך בלחצם, להשיג הישגים מקומיים, ולמרות קשות
את חיי המצרים בתימן. במצרים עצמה גברו בשנה האחרונה
הקשיים הכלכליים, והחלו להתגלות סימנים מסוימים של אי-
שביעות-רצון ותסיסה — שאחד מגורמיהם הוא, ללא ספק,
מלחמת תימן, שאינה אהודה על הציבור. כביטוי חישובי
להלך-רוח זה בא הקשר להפלת המשטר, שסוכל על-ידי
כוחות-הבטחון באמצע יולי — ערב החגיגות לציון יום-השנה
ה-13 להפסקה. גבר הלחץ הבין-ערבי על מצרים (ביחוד מצד
סוריה, אך בצורה פחות גלויה — גם מצד מדינות נוספות,

* "אל-חיאא" הלבנוני מספטמבר 1965 מנתח את הגורמים לתסיסה
במצרים ואומר בין השאר: "אין ספק, שמלחמת תימן פעלה יותר
מכל גורם אחר להתעוררות התסיסה נגד המשטר. מספר הקורבנות
גדול מאוד... סיפורי החיילים התוורים או המשוחררים לא העלו
את קרנו של המשטר, מה עוד שאלה לא שוכנעו כלל בצידיהם
של מלחמת ז'... העם המצרי ידע יותר מכל עם ערבי אחר את
האמת על המצב הצבאי בתימן, כי החיילים ששבו סיפרו על
המציאות שם — מציאות שעומדת בניגוד לתיאורי התעמולה ברדיו
ובעיתונות. לכן היתה מלחמת תימן הגורם החשוב ביותר שהביא
להתפוצצות".



מפת תימן

לחץ המלוכנים גבר גם בחלקים אחרים של הג'זף. התקפור
תיהם על מוצבים מצריים תכפו והלכו ועצמתן גברה. עד
מהרה הצליחו למנוע, למעשה, גישה יבשתית לכוחות
המצריים, שהפכו למכותרים ולמנותקים. הפיקוד המצרי העליון
הגיע למסקנה, כי אין טעם בהמשך החזקתם של כוחות גדור
לים במוצבים מבודדים, והחל לפנותם בדרך האויר, כשהם
משאירים מאחריהם נשק כבד וציוד רב. כך, עד לסוף יולי,
פינו המצרים בזה אחר זה את כוחותיהם ממארב, מצרואה,
מאל-ג'ובה, מחומידאת, מאל-מאט'מה ומברט, ובאיזור הג'זף
הוסיפו להחזיק בעירה חזם בלבד. כלפי חוץ, וכתשובה
לפירסומים בעתונות הלבנונית, טענו אמנם המצרים, כי פינו
כוחותיהם מהאיזור, משום שהצליחו לטהר מכוחות מלוכניים,
ועשו זאת רק לאחר מסרם את המוצבים והעיירות לידי כוחות
רפובליקניים. אך לא היה בתעמולת-כזב זו כדי לטשטש את
גודל התבוסה. כתוצאה מכך נכנסו שיירות גדולות של אספקה
ונשק באופן חופשי לתימן מביחאן בדרום ומסעודיה במזרח —
דבר שהביא להתעצמות נוספת של המלוכנים.

התעצמות המלוכנים הביאה ללחץ מוגבר מצדם באיזור צעדה,
בצפון תימן, וכן באיזור הקרבות, "המסורתי", בחג'ה שבמרכז



חיילים מצריים בהתקדמות

ברפובליקה כמטרה של תימן וכן אינו דורש את סילוקו של בית חמיד אד-דין*. לעומת זאת, נתקבלו שתיים מדרישותיה של סעודיה: פינוי מלא של הצבא המצרי מתימן, ועריכת משאל-עם החופשי מלחץ חיצוני, כלומר: אחרי פינויו של הצבא המצרי (בניגוד לעמדת מצרים בדיוניה עם סעודיה מאז קיץ 1963, שתבעה עריכת משאל-עם קודם לפינויו של חיל-המשלוח).

משמעותו של הסכם ג'דה — אם אמנם יוגשם הלכה-למעשה, לא רק כלשוננו אלא גם כרוחו (כלומר, יאפשר לגופים השונים בתימן משחק-כוחות אמיתי וחופשי) — היא ביטולו הכמעט-ודאי של המשטר הרפובליקני. אמנם עם זאת, ספק הוא אם תחזור תימן למצב ששרר בה ערב ההפיכה. כשלאימאם היה כוח כמעט בלתי מוגבל. יש להניח, כי אופי המשטר יהיה אמנם מלוכני ביסודו, אך האימאם יקיים בידו בעיקר סמכות רוחנית-דתית עליונה — ואילו השלטון-בפועל יתבסס בעיקרו על ההחלטות שנתקבלו בוועידת טאיף.

כפועל-יוצא טבעי מביטולה של הרפובליקה תאבד מצרים את אחיזתה הפיסית בתימן ואת השפעתה בה, והלא השאיפה לקנות מאחז פסי בתימן, על האפשרויות הגיאופוליטיות הנובעות מכך (תימן כקרש-קפיצה להשתלטות על סעודיה מצד אחד, ועל המפרץ הפרסי העשיר בנפט מצד אחר), היא שהגיעה בראש-וראשונה את עבד א-נאצר לשלוח את צבאו לעזרת הפיכתו של סלאל (כמובן — בנוסף לשיקול הבלתי-רציונלי, לפיו קשה להנהגתה של מצרים, השבויה לפעמים בידי האידיאולוגיה שלה-עצמה, שלא לסייע ל„מהפכה מתק-דמת“ בארץ ערבית כלשהי).

כמורכב, יש בהסכם ג'דה משום פגיעה קשה ביוקרתו של עבד א-נאצר, משתי בחינות עיקריות. האחת היא ביטולו של המשטר הרפובליקני על-אף הסיוע הצבאי, הכספי והכלי-

כירדן), להפסיק מלחמת ערבים בערבים בחימן, להעביר משם את הצבא לגבול ישראל וכך להשתתף באופן פעיל במאבק להטיית מקורות הירדן. גם במישור הבין-לאומי הופעל לחץ על מצרים, ובארה"ב התרבו החוגים התובעים מממשלתם לחדול מסיוע כלכלי למצרים, המאפשר בעקיפין ניהול המלחמה בתימן. עבד א-נאצר פתח אס-כן במגעים עם סעודיה, במאמץ להגיע להסכם כלשהו, שיאפשר הסדר מדיני לבעיה המחריפה. על רקע זה התנהלו ב-24—22 באוגוסט השיחות בינו לבין המלך פייצל, שבסיומן פורסם הסכם-ג'דה.

הסכם ג'דה

בהסכם תשעה סעיפים — ולהלן החשובים שבהם:

- העם התימני יקבע את סוג המשטר שייראה לו באמצעות משאל-עם, אשר ייערך לכל המאוחר ב-23 בנובמבר 1966. הזמן עד לעריכת המשאל ייחשב לתקופת מעבר.
- ועידה בת 50 משתתפים — נציגי כל הכוחות בעם התימני — תכנס בעיירה חרצ' ב-23 בנובמבר 1965 כדי לקבוע את צורת השלטון בתקופת המעבר וכדי להרכיב ממשלה זמנית לתקופה זו ולאשר את הסדרים לעריכת משאל-העם.
- ממשלות מצרים וסעודיה יסמכו ידיהן על החלטות ועידת המעבר, יתמכו בהן וישתפו ביניהן פעולה כדי להביא להצ'לחת הוועידה. תוקם ועדה מצרית-סעודית משותפת, שתפקח על עריכת משאל העם — באם תקבע הוועידה כי יש צורך בוועדה כזאת.

- סעודיה תחדל מיד מכל סיוע למחנה המלוכני.
- מצרים תפנה את כל כוחותיה מתימן תוך עשרה חדשים, החל מה-23 בנובמבר 1965.
- יושם מיד קץ להתנגשויות מזוינות בתימן. שתי הממשלות יקימו ועדה משותפת, שתפקח על הפסקת האש, על הגבולות ועל הנמלים, כדי למנוע כניסת סיוע צבאי מכל סוג שהוא למדינה.

משמעות ההסכם

יתוריה העקרוניים של מצרים לגבי עמדתה המוצהרת בשנ-תיים האחרונות ברורים: ההסכם אינו מכיר „אפריורי“

* בענין זה נשמעה נימה שונה לגמרי מפי עורך א-לאהרם, חסנין הייכל, שגילה אל עבד א-נאצר בשיחותיו עם פייצל, במאמר מ-27 באוגוסט הוא אומר, בין השאר: „לא יתכן, שאפילו תימני אחד יסכים לכך, שמשפחת חמיד אד-דין תשב בשלטון. מכל מקום, ענין זה הוא מחוץ למסגרת הדיון כולו“. האם יש בדברים אלה רק משום הרגעה לסלאל ולקבוצתו, כאילו עתיד הרפובליקה אינו עומד למכירה? או שמא כאן ראשית הנסיגה מצד מצרים בביצוע ההסכם? תהיה התשובה אשר תהיה, קו זה — בו נוקט הייכל — לא אומץ באופן רשמי ופומבי על-ידי הנהגתה של מצרים.

הקבוצה היחידה המהימנה על המצרים. מאז ראשית 1965 הצטרפה אליה גם קבוצת קציני הצבא (בחלקם היו ידועים בעבר כ"קצינים החופשיים"). שמנהיגיה היו קודם מסוכסכים עם קבוצת סלאל, בעיקר בשל יריבות אישית. ב. קבוצת נעמאן ואל-אריאני — מורכבת בעיקר משכבת משכילים תושבי הערים, שרכשו השכלתם מחוץ לתימן וגלו ממנה בימי שלטון האימאם הקודם, בגלל התנגדותם למשטר הנחשל. במשך השנתיים האחרונות התארגנו בקבוצות הידור עות כ"כוח שלישי" וכ"מפלגת אללה", שדגלו בהמשך קיום



צות מרגמה רפובליקני

הרפובליקה ובסילוקו של האימאם, לפחות מהשפעה ושלטון חילוניים — ועם זאת תבעו פינוי צבא מצרים מתימן. דבר זה במיוחד הביא לידי התנגשות עם מצרים, ולכן גם עם סלאל ואנשיו. קבוצה זו נשענת על תמיכת תושבי הערים והשבטים השאפעיים, אך תמיכת השבטים הזיידים בה מוגבלת.

ג. הקבוצה שמסביב למשפחת אל-זירי — המיוחסת בתימן,

* המדובר באוכלוסיה הזיידית של תימן בלבד. השאפעים, הנמנים על הסונה, ולכן אינם מכירים באימאם כמנהיג הרוחני העליון, מהווים אמנם לפחות את מחציתה של אוכלוסית תימן, אולם מעמדם המסורתי הנחות והיותם תושבי השטח המישורי בדומה של המדינה מונעים בעדם להתמודד מבחינה צבאית עם הזיידים, והשפעתם על עתידה של תימן, לפחות בשלב הנוכחי, היא מוגבלת למדי.

כלי, שהוגש לו מצד מצרים, ועל-אף גיבוי מדיני מלא במישור הבינ-ערבי והבינ-לאומי. דבר זה פירושו, לפחות החלשה נוספת של האידאולוגיה המהפכנית של מצרים, הקובעת, בין היתר, כי עמי ערב "קצה נפשם" במשטרים ריאקציוניים ונצלניים, הפועלים רק לתכליתם ולתועלתם הפרטית תוך הזנחת עמיהם. מכאן, שלפי תוצאותיה הישירות, ההתערבות המצרית בתימן לא רק היתה מיותרת (על-אף הקרבנות הרבים, בכוח-אדם ובכספים), אלא היתה עדות למטרותיו ולשאפותיו של עבד אנ-נאצר ולא לרצון האמיתי של העם בתימן.

הבחינה השניה היא הפגיעה הקשה ביוקרתו של צבא-מצרים, אשר למרות גדלו, ועל אף ארגונו וציודו החדישים ולמרות השליטה הבלעדית באויר ממנה נהנה בתימן — לא הצליח להתגבר על ההתנגדות מצד בני-השבטים, הנופלים ממנו בארגון, בצידוד-לחימה ובכוח-אדם והחסרים את המשאבים הכספיים העצומים, אשר עמדו לרשות חיל-המשלוח המצרי. נמצא, שההסכם טומן בחובו הפסד כמעט מוחלט לצד אחד בלבד — למצרים ולקבוצה הקטנה בתוך תימן, המתרכזת סביב הנשיא סלאל. וכאן חוזרים אנו לשאלת-המפתח, אותה הצגנו לעיל: האמנם מוכן עבד אנ-נאצר לפרוע במלואו את השטר עליו חתם? רצוי לעמוד על הקשיים הניצבים בפני ביצוע ההסכם; שהרי בעצם סקירתם יש משום תשובה חלקית לשאלה זו.

הרכב, ועידת ה-50

המבחן החשוב הראשון יהיה כינוסה של "ועידת ה-50". אם תצליח הועידה, יוקם ממשל-מעבר, שיקבע במידה רבה את אופי המשטר והממשל העתידיים בתימן. לכן יאבקו בעוז הקבוצות התימניות השונות על ייצוגן בוועידה, כדי לחפוס עמדות-מפתח בשלב המעבר ואחר-כך בשלב שלאחר ביצוע משאל-העם. ברור למנהיגי הקבוצות, שמי שייכשל במאמציו להיכלל בהרכב השלטון, ולו בשלב-המעבר, יהיה נדון לחיסול מדיני, ואולי גם לחיסול פיסי. הקבוצות היריבות נחלקות לשלושה מחנות עיקריים:

● המחנה המלוכני ● המחנה הרפובליקני ● מחנה השבטים ה"גייטריים".

המחנה המלוכני: מלוכד סביב האימאם אל-בדר ונסיכים מבית חמיד אד-דין. מאוחד כיום לפחות באשר למטרה הקרובה: סילוק המצרים מתימן, ביטול הרפובליקה ושליטה מחודשת במדינה. אמנם קיימים בקרב המנהיגים סכסוכים אישיים ומאבק על מידת ההשפעה בעתיד, אך הם מוסווים היטב; וכתוצאה מכך, יתייצב מחנה זה במאבק מאוחד ובעל הופעה מלוכדת — לפחות כלפי חוץ.

המחנה הרפובליקני, לעומת זאת, מפוצל מאז ההפיכה לקבור צות יריבות, שהשוני והניגודים ביניהן גדולים מהמשותף. כיום ניתן להבחין בתוך המחנה בשלוש קבוצות עיקריות:

א. קבוצת סלאל-אל-עמרי — הכוללת את מרבית מנהיגי ההפיכה של ה-26 בספטמבר 1962, שטרם הורחקו מתימן, ושואבת את כוחה, כמעט בלעדית, מעצם נוכחות הצבא המצרי. היא מזהה עצמה עם מצרים, והינה הגוף היחיד המוכן לקיים את האינטרסים של זו בתימן — ולכן זוהי

שמאז שלהי 1964 הופיעה כאנטי-מצרית מובהקת. למשפחה יריבות מסורתית עם משפחת חמיד אד-דין, והיא טרם ויתרה על שאיפותיה למעמד בכורה. קבוצה זו, שלה "עורף" שבטי מצומצם בלבד, קיימה בחודשים האחרונים מגעים עם סעודיה, אך זכתה לתמיכה מסויגת בלבד מצד פייצל.

מחנה השבטים "הנייטרליסטיים": נאמנותם של השבטים נתונה אמנם למוסד האימאמות, אך מאז ההפיכה נקטו בעמדה "נייטרלית" במאבק שבין שני המחנות, כדי לזכות במירב ההנאות החומריות משניהם כאחד. בנוסף לתשלום בכסף, בנשק ובתחמושת, שקיבלו מכל אחד מהצדדים, השפיעו על עמדתם גם ההצלחות הצבאיות של כל צד, בכל תקופה. בשבועות האחרונים, הודות להצלחות הצבאיות ולאמצעי התשלום המוגברים שעמדו לרשותם, הצליחו המלוכנים לרכוש השפעה מסוימת אפילו בקבוצת שבטי אל-חאשד, ויש סימנים שאחידים משבטים אלה נכונים אף להצטרף בגלוי אל המלוכנים. נראה, לכן, כי עיקר המאבק על הרכבה של "ועידת ה-50" בתקופה שעד לכינוסה יתנהל — מצד שני המחנות — על רכישת תמיכה ב"קבוצת השבטים"; ואפשרי מאד כי גם עתה, כמו בעבר, יהיו שבטים אלה את לשון-המאזניים, שתכריע במאבק הפנימי. באשר לשבטים בכלל, ובמיוחד באשר לקבוצת השבטים ה"בלתי מזדהים", נודעת חשיבות לעובדה, שכתוצאה מההתחרות לרכישת תמיכתם, הוזרם בשלוש השנים האחרונות כסף רב לכיסי השיחיים המקומיים וכן לכיסי בני-השבטים עצמם, ונצטברו ברשותם נשק ותחמושת לרוב. עקב כך מהוים עתה השבטים כוח רב עצמה בזכות עצמם, ועל-כן כל הסדר, הנוגע לעתידה של תימן חייב לקחת בחשבון עצמה זו.

מסתבר אם-כן, כי כוח המלוכנים והשפעתם עולים עתה בהרבה על אלה של קבוצת סלאל, ויש להניח כי בתקופת-הביניים, עד לכינוס הועידה, יפעלו הסעודים ליצירת עליונות מוחלטת של המתנגדים למצרים, הן בקבוצות המוגדרות כבר כאנטי-מצריות והן בקרב השבטים, שינסו בודאי להתקרב אל סעודיה ואל המלוכנים, המהוים את "הצד החזק". לקבוצתו של סלאל לא תהיה לכן דרך אחרת, אלא לפנות למצרים ולבקש התערבותה ותמיכתה למען ייצוגם בוועידה ככוח מכריע — ובכך להבטיח את המשך קיום הרפובליקה.

מוחמד נעמאן, ועבד אנ-נאצר



כלומר — כבר בשלב מוקדם זה תעמוד בפני מצרים השאלה במלוא חריפותה: להתערב, על-ידי עצם קיומם הפיסי של כוחותיה בתימן, ולהבטיח ייצוג מכריע לרפובליקנים ממחנהו של סלאל — ובכך לבטל ממילא את הסיכויים להגשמת ההסכם ולהביא לפיצוץ הועידה בטרם התכנסה, כפי שקרה בשלהי 1964; או — לדחות את פניות הצפויה של סלאל וקבוצתו, ובכך גם להסיר תמיכתה מהגוף היחיד, המוכן להיאבק על קיום האינטרסים המצריים בתימן בעתיד, ולאפשר למלוכנים ולסעודים להיות הגורם הקובע — על המשמעות הצפויה בכך לעתיד הרפובליקה ולאחיה המצרית בתימן. גורלה של "ועידת ה-50" תלוי, אם כן, במידה רבה, במצרים ובצעדים בהם תנקוט בתקופת הביניים.

הפסקת אש

כפי שראינו, כבר מאז ראשית 1965 זכו המלוכנים לשרשרת רצופה של הצלחות צבאיות, השתלטו על שטחים נוספים (במיוחד באיזור הג'ופ), והצליחו לצרף שבטים שונים לשורותיהם. כן ראינו, כי יש לצפות למאבק מוגבר על רכישת תמיכתם של קבוצות "השבטים הנייטרליסטיים" בתקופה הקרובה. אין זה על-כן מן הנמנע, כי המלוכנים ירצו להמשיך בתנופתם הצבאית, מתוך תקווה להישגים נוספים ומכריעים בתקופה הקרובה.

היש איפוא בכוחו של פייצל לכפות על המלוכנים את ביצוע ההסכם ואת הפסקת הקרבות? אין מענה חד-משמעי לשאלה זו. אך דומה שכיום, לאחר התעצמות זו של המלוכנים, קטנה בהרבה תלותם בפייצל ובסעודיה מתלותם הבלעדית של סלאל והצבא הרפובליקני בהמשך התמיכה המצרית. נראה, כי התחייבות מצרים להפסיק את הקרבות חלה גם על הצבא הרפובליקני (שיכולתו לנהל מלחמה עצמאית, "מפוקפקת" למדי) — אך אין ודאות, שהתחייבות דומה מצד סעודיה תזכה לתמיכה דומה מצד המלוכנים. ואמנם, אף שהנהגת המלוכנים פירסמה הוראה לכוחותיה להפסיק את הקרבות, הוסיפו להתחולל קרבות, אם גם מקומיים ומצומצמים, בשבועות שחלפו מאז חתימת ההסכם.

המשך הלחימה מצד המלוכנים יחייב בהכרח גם את הכוחות המצריים שלא לכבד סעיף זה בהסכם. אמנם אין ההסכם קובע במפורש, כי אי-ביצוע אחד מסעיפיו מבטל את ההסכם כולו; אולם קשה להניח, כי ניתן יהיה לכנס את "ועידת ה-50" בלי שיפסקו קודם הקרבות. נמצא, כי למעשה תלויה הפסקת האש כמעט בלעדית במלוכנים.

הפסקת הסיוע למלוכנים

מאז ראשית מלחמת תימן הועבר הסיוע למחנה המלוכני בשלושה צירים עיקריים:

- הצפוני, מנג'ראן שבסעודיה לאיזור צעדה, לרבות הצפון-מערבי, מנג'ראן לאיזור וושה-קערה שבהרים (מקום מושבו של האימאם) ולאיזור מוחאבשה, הגובל במישור-החוף המערבי.

- המזרחי, העובר מנג'ראן בקשת רחבה דרומה דרך המדבר הסעודי, לאיזור הג'ופ-העליון.

- הדרומי והדרומי-מזרחי, מנסיכות ביחאן, חוצה את איזור הג'ופ-התחתון וממשיך למרכזה של תימן.

ככל שביסוס המצרים את שליטתם באיזור צעדה ובאיזור קפלי-חרצ' בצפון-מערב, כן הצטמצם היקף הסיוע שהועבר בציר הצפוני. בשנתיים האחרונות הועבר רובו של הסיוע בשני הצירים האחרים, כשחשיבותו של השלישי גדלה והלכה; ולאחר פינוי חריב, מארב וצוראח מכוחות מצריים, הפך זה להיות הציר העיקרי. ציר זה אינו נכלל בהסכם, שכן, כידוע, אין לסעודיה שליטה בנסיכות ביחאן. אמנם חלק גדול מהסיוע, שהועבר בציר זה, הגיע לביחאן בשיירות מסעודיה; אולם זו חדלה מזמן מלהיות ספק בלעדי של הכוחות המלוכניים.

מסתבר, שגם אם תהיה סעודיה נכונה למלא בקפדנות את ההסכם ולהפסיק את סיועה למלוכנים, אין בהכרח פירושו של דבר ניתוקם המוחלט של המלוכנים ממקורות האספקה שלהם. הסיוע שיקבלו המלוכנים יקטן אמנם במקרה כזה בהרבה, אך לא יפסק לגמרי.

הפיקוח המשותף על ביצוע ההסכם

הפיקוח על הפסקת הקרבות ועל הפסקת הסיוע הסעודי קשה במיוחד. הגבולות ארוכים, המרחבים עצומים ופרוצים (במיוחד במזרח ובדרום-מזרח) והגישה לשטחים השונים קשה. כל אלה מעמידים מראש בספק אפשרות של פיקוח יעיל. זכור הכשר לזן המוחלט של צותי-הפיקוח מטעם האו"ם, שהוצבו במקור מות שונים של תימן בעקבות "הסכם-באנקר" (אפריל 1963), וכשלונו דומה של הצותים הסעודיים-מצריים המשותפים, שהוצבו בצפון-תימן לפי הסכם עבד אנ-נאצר-פייצל מסתני 1964.

נוסף לקשיים הנובעים מהנתונים הפיסיים של תימן, יש קושי נוסף, שכן המדובר אינו בצותי-פיקוח של גופים נייטרליים, אלא בקציני-צבא ואזרחים, המייצגים בצורה ברורה מאד אינטרסים נוגדים של הצדדים. ענין הפיקוח פותח איפוא פתח רחב לחיכוכים, לסכסוכים ולהאשמות הדדיות.

עמדתה של סעודיה

קיים אינטרס ברור של מצרים לצאת מתימן, וקיים גם אינטרס ברור של סעודיה לראות את הצבא המצרי רחוק ככל האפשר מגבולותיה — ובהקדם (שהרי עצם נוכחות צבא מצרי בתימן, אפילו רחוק הוא מלנצח, מהווה סכנה פוטנציאלית מתמדת לסעודיה לטוח קרוב ורחוק כאחד). ברם, אף שאינטרס בסיסי זה נראה וזהה, קיים בכל-זאת שוני בולט, כמעט מהותי, "במצב המוצא" של שני הצדדים ובלחצים השונים הדוחפים את שני הצדדים לביצוע ההסכם.

שלא כמצבו של עבד אנ-נאצר, שבעית תימן לוחצת עליו בתמידות ובמידה מחריפה, אין הדבר כך באשר לפייצל. להוציא האיום הפוטנציאלי מצד הצבא המצרי השווה בתימן, אין איום ישיר וממשי על פייצל ועל שלטונו כתוצאה ממלחמת תימן. יתר על כן: התחייבותה הפומבית והחד-משמעית של ארה"ב, לבוא לעזרת סעודיה אם תותקף עליידי מצרים, מרגיעה אולי את פייצל אף לגבי האיום הפוטנציאלי.

שלטונו של פייצל בארצו נראה יציב ואיתן. העליות לרגל של המנהיגים הרפובליקניים שברחו מתימן — שלא להזכיר את המשלחות המצריות הרבות, שביקרו בשלוש השנים האחרונות בסעודיה, וכללו אישי-מפתח של המשטר המצרי, דוגמת

אנור סאדת והמרשל עאמר, ומשלחות-תיווך המורכבות מאישי-מפתח של מדינות ערביות אחרות, וכ"גולת-הכותרת" ביקורו של עבד אנ-נאצר עצמו — כל אלה הגדילו את יוקרתו של פייצל בעולם הערבי והעלוה לדרגה שאין כדוגמתה בעבר.

כשלונו בהגשמת ההסכם אינו מסכן את מעמדו של פייצל ואת האינטרסים הישירים שלו. נהפוך הוא: האינטרס הישיר של פייצל הוא לנצל את ההסכם לטובתו. נראה איפוא, כי פייצל יעשה כל שביכולתו למנוע גיבוש המחנה הרפובליקני ולהקטין ככל האפשר את ייצוגו ב"ועידת ה-50". כמעט ודאי, כי פייצל ימשיך בסיוע למלוכנים, ובכלל לקבוצות בעלות אורני-טציה סעודית — ובכך יביא להתחזקות נוספת של מחנה זה ולייצוג מוגבר בוועידה למתנגדים להמשך קיום הרפובליקה ולאחיותה של מצרים בתימן. לעומת זאת, מוכן פייצל להמשיך את המלחמה בתימן, כל עוד קיים שמץ של אפשרות להמשך השפעתה של מצרים בארץ זו.

מסקנה נוספת ממעמדו הנוכחי של פייצל ומהאינטרסים הבסיסיים שלו: הוא ישאף לקיים בידו את ההשפעה, שכבר רכש בגופים השונים של תימן ואף להגביר את תלותם בו — תלות חומרית ישירה וגיבוי עקיף מצדו. אם אמנם יוגשם ההסכם, יחל מאבק חריף ביותר בין החוגים השונים שבמחנה המלוכני ובין הקבוצות האנטי-מצריות על שלטון והשפעה בתימן. למידת סיועו של פייצל לחוג זה או אחר תהיה השפעה רבה, ואולי גם מכרעת. קרוב לוודאי, כי פייצל ינצל מצב זה כמיטב יכולתו, כדי ליהפך לגורם מרכזי בתימן (אין זה מן הנמנע, שפייצל ישתמש בהתחזקות מעמדו בתימן לשם סילוק החשבונות ההיסטוריים בין שליטי סעודיה לבין משפחת חמיד אד-דין).

סיכום

נראה, כי משמעות ההסכם, אם יבוצע, הוא ביטול הרפובליקה, החזרת מוסד האימאמות כסמכות רוחנית עליונה והקמת ממשל המורכב, רובו ככולו, מאישים הנמנים עם המחנה המלוכני, כשאופיו של ממשל זה יהיה מתקדם בהרבה מזה ששרר בתימן בימי האימאם יחיא*. כן ראינו, כי ביטול הרפובליקה יביא לסילוקה הסופי של מצרים מתימן. אכן, אם זוהי משמעות ההסכם, נשאלת השאלה, אם ברור הדבר לעבד אנ-נאצר, ואם כן — מהן הסיבות, שהניעוהו לחתום על הסכם זה? ראינו, כי נכונותו לפתוח בשיחות עם פייצל נובעת מצירופם של מספר גורמים: הכרה בשלון התערבותו בתימן, קשיים כלכליים חמורים, אי-שביעות רצון גוברת במצרים, לחץ במישור הבינ-ערבי והבינ-לאומי כאחד וסימנים ראשונים לתסיסה בקרב אנשי-הצבא. הגורם האחרון נראה כחשוב ביותר, כיון שהצבא הוא בסיסו ונושאו של המשטר המצרי.

* האימאם אל-בדר היטיב אולי לתאר את עתידה של תימן בראיון עם כתב העתון הכוויטי "אר-ראי אלעאם" ב-3 בספטמבר 1965. בתשובה לשאלה "האין סבור שההסכם (ומשאל העם) ישלול ממך את האימאמות", השיב: "אני בטוח, שאם תימסר ההחלטה לעם התימני, יחזור הכל למקומו. אל נשכח, שהאימאמות בתימן היא בבחינת אמונה עממית, ולא עקרון מדיני או אמצעי שלטון". במלים ספורות אלה אפשר ומיצה האימאם את אופיה של תימן, ויתכן שאילו הכיר עבד אנ-נאצר אף הוא בעובדת-יסוד זו, ספק אם היה מוכן להיכנס להרפתקה התימנית באותה התלהבות בה פעל בראשית אוקטובר 1962.

אם נכונות הידיעות, כאילו קיימים בצבא הלכירוח, המאשי-
מים את ההנהגה העליונה — אם גם עדיין לא אישית את
עבד אנ־נאצר — בכשלונות שבמלחמת תימן, על השפעותיהם
בשטחים שונים — אזי הלכירוח אלה הם ודאי שהדליקו
אצל עבד אנ־נאצר את ה"אור האדום" (כזכור, טוען עבד אנ־



טנק מצרי — שלל בידי המלוכנים

נאצר, בחיבורו הידוע על "הפילוסופיה של המהפכה", כי
המהפכה המצרית נולדה בשדות פלוג'ה; ובראותו את הדמיון
שבין מלחמת 1948 לבין המלחמה בתימן, יעשה כל מאמץ,
כדי שלא יוכל אי־פעם קצין מסויים בצבא לומר, כי המהפכה
והחדשה נולדה בהרי תימן). יקשה על משקיף מבחוץ לעמוד
על מידת תכיפותם והיקף התפשטותם של הלכירוח מעין אלו.
מכאן הקושי שבכל נסיון להעריך את מידת כנותו של עבד
אנ־נאצר, שעה שחתם על הסכם ג'דה; קשה עוד יותר להע-
ריך, אם נכון יהיה לבצעו. לעת־עתה ניתן רק להצביע על
שתי אפשרויות שמסתמנות באופן:

א. בכונת עבד אנ־נאצר להגשים את ההסכם במלואו, על
כל הנובע ממנו; במלים אחרות — האינטרס העליון שלו הוא

לפנות בכל ההקדם את צבאו מתימן, יהיה המחיר אשר יהיה.
ב. עבד אנ־נאצר מעונין אמנם לצאת מתימן, אך אינו מוכן
לשלם את המחיר המתחייב מההסכם. כל כונתו היתה להרויח
זמן, להתגבר על השפל הנוכחי בו נתון הצבא בתימן ועל
השפל השורר במצרים ובמדיניות־החוץ שלה.

לכאורה מצביעים רוב הסימנים על האפשרות הראשונה
כסבירה יותר: עצם הנכונות להיפגש עם פייצל בסעודיה
דוקא והחתימה על ההסכם, יש בהם משום הודאה "דהי-
פקטו" בכשלון המדיניות בתימן בשנים האחרונות. כלומר,
השליט המצרי כבר שילם מחיר כה גבוה באבדן יוקרתו, עד
שקשה להניח, כי מוכן היה לחתום על הסכם, מבלי שיתכונ
להגשימו. כל הסימנים בתימן עצמה מחזקים כביכול הנחה
זו: בשבועות שמאז חתימת ההסכם כבר הוקמו ועדות
הפיקוח המשותפות למצרים ולסעודיה; הוחל בהצבת כוחות
משותפים באזורי תימן השונים; על אף התנגשויות מקומיות
ומצומצמות, נפסקו בפועל הקרבות, והמלוכנים החלו להחזיר
למצרים את החיילים ואת הקצינים המצריים שהוחזקו על־ידם
בשבי.

כרם, סקירת מדיניות־החוץ המצרית בעבר מוכיחה, כי רבות בה
הדוגמאות לשינויים מתמידים — אם כפרי הערכה מחודשת של
מצבים קודמים ואם כתוצאה משינויים ומהתפתחויות חדשות
בזירה (בסיגת מצרים בסוף 1964 מהתחייבותה הקודמת לאפשר
כינוס "ועידה לאומית" בתימן היא דוגמה בולטת). לכן יתכן,
כי אפילו אם תוכיח מצרים בשלב הראשון נכונות לויתורים
ותאפשר להרכיב את "ועידת ה־50", באופן שזו תשקף את
הכוח הממשי של הצדדים היריבים — אין בכך עדיין משום
ערובה, שלא תבוא נסיגה מצדה בשלב מאוחר יותר של ביצוע
ההסכם, שעה שחיל־המשלוח יהיה עדיין, בשלמותו או רק
בחלקו, בתימן. שינוי כזה אפשרי, רק אם יתברר, שצירוף
הגורמים שהוזכר לעיל איננו כזה, שיחייב את יציאת המצרים
בטרם יופיעו הסכנות להמשך קיומו של המשטר הנוכחי.
גם אם נראית כיום האפשרות הראשונה סבירה יותר, לא
תהיה הוכחה מלאה לכך אלא ביום, בו יעזוב החייל המצרי
האחרון את תימן ויחזור למצרים.